

dokazati enakost dveh (obeh) različic slovenskega knjižnega jezika do sredine 19. stoletja in prekiniti napačno razumevanje obstoja slovenskega alpskega in panonskega jezikovnega prostora ter s tem osrednje- in vzhodnoslovenskega tipa jezika kot nasprotje med središčnim in obrobim principom.

Polonca Šek Mertük

*Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru
polonca.sek@um.si*

**STO LET SLOVENISTIKY
NA UNIVERZITĚ KARLOVĚ
V PRAZE.** Ur. Alenka Jensterle -
Doležalová, Jasna Honzak Jahić,
Andrej Šurla. Praha: Filozofická
fakulta Univerzity Karlovy, 2014.
569 str.

Kolektivna monografija *Sto let slovenistike na Karlovi univerzi v Pragi* je nastala kot rezultat simpozija, ki je leta 2014 ob stoti obletnici obstoja slovenistike na Karlovi univerzi potekal v izvedbi Alenke Jensterle - Doležal, Jasne Honzak Jahić in Andreja Šurle. Organizatorji, delujoči na Katedri za južnoslovanske in balkanistične študije, pod katere spada tudi slovenski jezik, so pri zborniku, v katerem so zbrani prispevki, predstavljeni na konferenci, delovali tudi kot uredniki. Kot nakazuje sam naslov zbornika, se ta v veliki meri ukvarja predvsem z zgodovinskim pregledom prisotnosti slovenistike kot jezikoslovne vede na Karlovi univerzi v Pragi, pri tem pa v svoj ozir vzame tudi kontekst širšega srednjeevropskega kulturnega prostora. Kot v uvodu razla-

ga urednica Alenka Jensterle - Doležal, je štirideset prispevkov, ki so zajeti v zborniku, razdeljenih na šest tematskih sklopov, ki obenem upoštevajo tudi kronološko sosledje, vse od začetkov prške slovenistike do današnjih dni, kar priča tudi o aktualnosti pričujoče izdaje za slovenistično vedo.

Prvi sklop zbornika, *Zgodovina slovenistike in slavistike na Filozofski fakulteti Karlove univerze v Pragi*, kronološko predstavlja začetke slovenistike na čeških tleh; v sedmih člankih avtorji biografsko pristopijo k življenju ter delovanju Jožefa Skrbinška, Matije Murka in Jana Petra, ki so zaslužni za njeno uveljavitev v Pragi. V prispevku »In temelj srečni vložil si usodi.« *Kratka formativna biografija Jožefa Skrbinška* Tone Smolej in Andrej Šurla spregovorita o Jožefu Skrbinšku, prvem lektorju slovenskega jezika na praških tleh, skozi njegovo življenjsko zgodbo predstavi začetke poučevanja in pripravo prvih učbenikov slovenskega jezika. Skrbinškova učbenika v svojem članku podrobneje analizira Jasna Honzak Jahić, ki se osredotoči predvsem na poudarke opisov strukturnih lastnosti slovenščine, ki jih nudi. Od začetne izgradnje slovenistike izpod rok Skrbinška se v smer Matije Murka premakne članek *Arheologija konteksta. Murkovo nastopno predavanje na Karlovi univerzi v Pragi (1920)*, v katerem se Alenka Jensterle - Doležal ukvarja z Murkovim inavguralnim predavanjem na temo ilirizma, ki ga je imel na Karlovi univerzi, kamor je bil leta 1920 tudi sprejet kot profesor južnoslovanskih jezikov in literatur. V članku Blanke Bošnjak se nadalje srečamo s periodičnimi objavami Matije Murka v *Časopisu za zgodovino in narodopisje ter Ljubljanskem zvonu*. V analizi objav ugotavlja, da se v Murkovem izbranem

pisanju uveljavljajo tri opazne diskurzivne komponente: spominski zapisi z avtobiografskimi opombami, feljtonski zapisi in popotniški dnevnik. Članka Iva Pospíšila ter Marije Stanonik se ukvarjata z Murkovimi strokovnimi objavami; prvi analizira njegove metodološke prijeme v razpravah o nemškem vplivu na češko romantiko in začetkih ruskega romana, Stanonik pa Murka prikaže v njegovi vlogi urednika nemškega časopisa za znanost *Wörter und Sachen*, ki si je prizadeval za uveljavitev zgodovinskega jezikoslovja. Zadnji članek Marcela Černýa predstavlja Jana Petra in njegov doprinos, raziskave ter objave, prav tako pa polemizira stanje Katedre za slavistiko in konformizem med t. i. obdobjem normalizacije, s čimer se kronološko dobro zaključuje prvi sklop zbornika, namenjen pregledu vzpostavitve slovenistike skozi dvajseto stoletje na čeških tleh.

Iz takšne vzpostavitve se drugi sklop *Zgodovina slovensko-čeških stikov na področju jezikoslovja* znotraj sedmih člankov ukvarja predvsem z vplivom praške lingvistične šole na slovensko jezikoslovje, kot tudi aplikacijo analize slovenskih besedil v češkem jeziku. O lingvističnih vplivih razmišljajo prispevki Ade Vidovič Muha, Andreje Žele, Monike Kalin Golob in Hotimirja Tivadarja. Vidovič Muha prikazuje strukturalistične vplive praške šole na slovensko jezikoslovje, ki v prvi stopnji poteka v tridesetih, v drugi pa v šestdesetih letih, pri čemer slednja predstavlja gonilno silo projekta *Slovarja slovenskega knjižnega jezika*. Podobno ugotavljajo tudi drugi prispevki, pri čemer se Žele pri svoji kontrastni primerjavi jezikov osredotoča na skladnjo in vplive češkega jezikoslovja na slovenski jezik, Kalin Golob pa predlaga, da bi se razdor med tradicionalisti

in modernisti v slovenski jezikoslovni struji lahko premostil prav s sledenjem češkim vzorom. Trivadar se v svojem članku za razliko od ostalih posveti bolj specifičnemu prevzemanju fonetičnih načel. O češkem vplivu na slovensko jezikoslovje posredno govori tudi Marko Jesenšek v članku *Zgodovinska slovnica slovenskega jezika – slovenske možnosti in češki zgledi*, kjer kot zgled za izgradnjo zgodovinske slovnice zaradi strukturalističnih vplivov, kot tudi dela *Historická mluvnice češtiny*, predlaga češko jezikoslovje. Robert Grošelj na podlagi članka *Slovanské souvětí* H. Běličove in J. Sedláčka raziskuje analizo slovenske priredno zložene povedi v češčini. Tako vsi navedeni avtorji prikazujejo jezikovne stike med češkim in slovenskim jezikom kot aktualne za današnji čas in razmislek. Od tega se loči zadnji članek drugega sklopa, ki problematiki povezovanja češkega in slovenskega jezikoslovja ne ustreza, saj Mihaela Koletnik v njem predstavlja zgolj nabor in fonetično analizo rodnega dialekta Matije Murka, s čimer članek ne doprinese k celoviti obravnavi zadane tematike drugega sklopa.

Z območja češko-slovenskih stikov na jezikoslovnem področju se najobsežnejši, tretji sklop (*Zgodovina slovensko-čeških stikov*) premakne na povezovanje in primerjavo med obema narodoma, ki poteka skozi različna področja življenja in kulture. Jonatan Vinkler v svojem članku prikazuje, kako sta oba naroda v 19. stoletju državnostvornost pripisala literaturi ter opozarja na pomembnost jezikoslovnih in literarnozgodovinskih stikov med prepodročitelji na slovenski ter Šafaříkom na češki strani. V obdobju romantike prav tako ostaja Marjan Dović, osredotočen na Prešerna in Mácho, ki se v zavest obeh narodov vpisujeta kot narodna pesnika

že od osnovne šole dalje. Andraž Jež se posveti Stanku Vrazu in njegovima dvema obiskoma v Pragi, ki ju analizira v političnem in nacionalnem kontekstu ideje povezovanja slovanskih narodov. Iz območja literature se v analizo glasbenih stikov spuščata Matjaž Barbo in Jernej Weiss, ki ugotavljata, da je tako v 19. stoletju kot v medvojnem obdobju za slovenske glasbenike Praga velikega izobraževalnega in inspiracijskega pomena. Jan Štemberk se nadalje ukvarja z delovanjem študentskih društev Slovencev v Pragi, Božidar Jezernik pa se osredotoči na politično dogajanje po letu 1848 v Avstrijskem cesarstvu, ki je vodilo do izrazite nacionalnosti pri obeh narodih. V zadnjih štirih člankih sklopa se Milena Mileva Blažić, Mateja Pezdirc Bartol, Denis Poniž in Katja Mihurko Poniž ter Alojzija Zupan Sosič posvetijo konkretnim literarnim ter dramskim delom in preučujejo bodisi njihovo produkcijsko bodisi imagološko recepcijo. Mileva Blažić analizira rokopisni roman *Gospod Izidor Fučec: srednjeveška povest naših dni* Ivana Hribarja, ki izpostavlja pozitivno podobo Prage in vsakdanjega življenja v češki prestolnici, Pezdirc Bartol pa preučuje prikaz meščanskega prostora v dramskih delih Cankarja in Kvederove, vendar pa za razliko od povezanosti avtorjev s Prago same primerjave med slovenskim in praškim (meščanskim prostorom) ne najde. Dramskih tekstov se poslužujeta Denis Poniž in Katja Mihurko Poniž, ki prikazujeta kontekst kritiške recepcije Vaclava Havla, pri čemer ugotavljata, da je bil ta v svojih prvih uprizoritvah dobro sprejet, kasneje pa se je mlajša kritika od njegovih del začela odvracati. Vzporednice med češkimi in slovenskimi deli na primeru romana *Pimlico* (Dekleva) in *Neznosna lahkost bivanja* (Kundera) zaključuje

Zupan Sosič, ki pri primerjavi protagonistov odkriva skupne točke. Vendar pri tem ugotavlja, da gre ob primerih ambivalence, odtujenosti, nevroze in paradoksalnosti, ki se pojavijo pri obeh protagonistih, pravzaprav za značilnosti širšega, sodobnega romanopisja.

Če so tako prvi trije sklopi zbornika zastavljeni predvsem na zgodovinski analizi razvoja slovenistike na čeških tleh ter medsebojnih stikih med češkim in slovenskim prostorom, se naslednja, četrti in peti sklop, odpirata srednjeevropskemu prostoru. Četrti sklop *Slovenistika v srednjeevropskem prostoru* v večji meri prinaša vedenje o stanju slovenistike, njeni transformaciji in prihodnjim izzivom v širšem srednjeevropskem kontekstu. Sklop vsebuje članke štirih avtoric: Monike Gawlak, Saše Vojtech Poklač, Maje Đukanović in Marije Bajzek Lukač, ki obravnavajo slovenistiko in ožje gledano slovenski jezik ter kulturo na poljskih, slovaških, srbskih in madžarskih tleh. Gawlak v članku ob genezi nastanka slavistike na Šlezijijski univerzi predstavlja tamkajšnjo organizacijo študija, pomembne predavatelje, izide publikacij in kulturne prireditve, ki služijo kot doprinos širšemu kulturnemu prostoru. Na podoben način razmere na slovaških in srbskih tleh opisujeta tudi Vojtech Poklač in Đukanović, pri čemer se prva posveča predvsem zgodovinskemu pregledu slovenistike na slovaških tleh, njenim temeljnimi delom in ukrepom v prihodnosti, druga pa nam prikazuje tudi transformacijo slovenistike od časa Jugoslavije do današnjih dni – torej od vloge slovenščine kot enega od uradnih jezikov skupne države do njenega poučevanja kot tujega jezika. Vse tri avtorice poleg pomembnih uvidov v delovanju slovenistike v srednjeevropskem prostoru prinašajo tudi njen kontekst v

prihodnosti, saj se razmere med posameznimi lektorati in katedrami razlikujejo. Tega še najbolj dodela Monika Gawlak, ki ob krizi visokega šolstva, spremembah delovnega trga in politike opozarja na nujnost sprememb, ki bodo tudi v prihodnje poskrbele za status slovenistike in njeno okrepitev izven mej domovine. Iz območja slovenistike v okviru poučevanja na izobraževalnih institucijah se v članku *Avgust Pavel in standardizacija prekmurskega knjižnega jezika (1909–1942)* odmika Marija Bajzek Lukač, ki se v članku posveti zgodovini razvoja prekmurskega knjižnega jezika v prvi polovici dvajsetega stoletja. Pri opisovanju oteženih razmer prekmurščine na slovenskih in madžarskih tleh, zoper njeno dolgo zapostavljenost predlaga uporabo znanstvenih dognanj raziskovalca Avgusta Pavla ter njegove *Prekmurske slovenske slovnice*, ki bi bila primerna za standardizacijo prekmurščine kot knjižnega jezika.

Iz srednjeevropskega prostora se v petem sklopu zbornik kot logično nadaljevanje »skupnega kulturnega prostora« osredotoči ob slovenskih avtorjih, ki s svojo večjezičnostjo doprinašajo večkulturnemu, a vendar na nek način s slovansko idejo povezanem kulturnemu prostoru. Peti sklop *Večjezični slovenski avtorji* tako ponudi članke avtoric Silvije Borovnik, Hane Mžourkove in Irene Novak Popov, ki se na primeru slovenske književnosti ukvarjajo z večjezičnimi avtorji. Kot uvod v sklop služi članek *Dvo- in večkulturnost v sodobni slovenski književnosti* Silvije Borovnik, ki pod drobnogled vzame večjezične avtorje na slovenskem Koroškem v Avstriji (Maja Haderlap, Florjan Lipuš, Peter Handke), nato pa se posveti še nekaterim primerom večkulturnih identitet slovenske književnosti. Pri raziskovanju dvo- ali večkulturnih avtorjev pri tem

opozarja na razmerja med domačim in tujim ter njunim prepletanjem, ob tem pa tudi na pogosto spregledano izseljensko in zdmsko literaturo. Avtorici Hana Mžourkova in Irena Novak Popov se za razliko od širšega prikaza večkulturnosti v slovenskem prostoru posvetita posameznim avtorjem oziroma njihovemu literarnemu delu. Prva se posveti obravnavi avstrijskokoroške slovenske avtorice Maje Haderlap in romana *Angel pozabe*, pri čemer ugotavlja kompleksni status slovenske manjšine ter znotraj romana prevprašuje fikcijskost, prostor, čas, prevod, predvsem pa jezik kot sredstvo identitete. Podobno osredotočenost nadaljuje Irena Novak Popov, ki na primeru Alenke Jensterle - Doležal osvetli znanstveno raziskovanje slovenske književnice, nadalje pa se spusti v globino analize njenega literarnega dela, ki obsega tako prozo kot poezijo. Pri tem Novak Popov ob primeru slovenske avtorice, preseljene na češka tla, pri soočenju z drugo kulturo, ki se odraža tudi v njenem opusu, dobro opozori na pogosto spregledanost slovenskih avtorjev, izseljenih iz domovine.

Zadnji del zbornika z naslovom *Spominski prispevki* z devetimi prispevki Andreja Šurle, Marka Dvořaka, Vlada Nartnika, Nives Vidrih, Marcela Černýa, Milade Kateřine Nedvědove, Mojce Nidorfer Šiškočič, Damjana Huberterja ter intervjujem Radke Novákové z nekdanjo lektorico slovenščine Albino Lipovec osvetli predvsem spomine praške slovenistike, ki so od njenega nastanka leta 1914 na Karlovi univerzi v Pragi nastajali v minevanju let. Del, ki je morda manj pomemben za slovenistično stroko, ob tem vseeno ponuja globinsko razumevanje življenja slovenistike na čeških tleh, njeno transformacijo znotraj zgodovine ter služi tudi

za razmislek o njeni vlogi v prihodnje. Andrej Šurla tako poskrbi za boljši pregled zgodovine praškega lektorata slovenskega jezika, ki ga izgradi s pomočjo arhiva Karlove univerze in Centra za slovenščino kot drugi/tuji jezik. Sledeči prispevki Dvořaka, Nartnika in Vidrih ter intervju, ki ga Nováková opravi z Albino Lipovec, prinašajo osebna pričevanja nekdanjih lektorjev slovenščine na Karlovi univerzi v različnih obdobjih njihovega delovanja in predstavljajo pomemben dokument časa. Temu se v naslednjih dveh člankih s pregledom diplomskih in magistrskih nalog študentov praške slovenistike pridružujeta Marcel Černý in Milada Kateřina Nedvěďová, ki ob delih študentov prinašata tudi vedenje o njihovem odnosu in zanimanju za slovenski jezik in kulturo, ki mu Nedvěďová dodaja tudi podrobnejši opis raziskovanja posameznih študentov. Zaključek zbornika ponudita s statistko podkrepljena članka Mojce Nidorfer Šiškovič in Damjana Huberja, kjer prva prikazuje delovanje slovenistike na čeških tleh v zadnjem desetletju kot del mreže ostalih slovenistik po svetu, ob statističnih prikazih števila študentov pa tudi spreminjajoče se razmere njenega delovanja. Statistike se pri zadnjem članku zbornika ob prikazu razvoja *Seminarja slovenskega jezika, literature in kulture* posluži tudi Huber, ki prikazuje začetke seminarja od leta 1965, njegov koncept, namen in organiziranost, ob tem pa del nameni tudi predstavitvi njegovih udeležencev, prek katerih dobimo širšo sliko poučevanja.

Sklenemo lahko, da zbornik pomeni velik doprinos tako slovenistični vedi kot tudi osvetlitvi češko-slovenskih odnosov, ki so potekali na jezikoslovnem, kulturnem in družbenem življenju. V svojem bogatem obsegu na 596 straneh

tako preseže svojo primarno spominsko funkcijo počastitve stoletnice delovanja slovenistike na Karlovi univerzi v Pragi, saj ob jezikoslovnem, kulturnem in političnem ozadju skozi zgodovino in razvoj delovanja najstarejše slovenistike, stike obeh narodov poskuša zajeti čim bolj mnogotero. Ob prikazu kontinuiranega boja za vzdrževanje poučevanja slovenščine in posredovanja slovenske kulture na ozadju političnih in družbenih sprememb, ki so določale okolje, v katerem je lektorat deloval, služi tudi kot prikaz prevzema strukturalizma v slovenski jezikoslovnih vedi, prav tako pa tudi kot izčrpen vir recepcijskih in imagoloških študij obeh literatur. Na ta način zbornik pomeni celovit vir dosedanjih raziskav, zaradi širine obravnavane tematike pa je ob slovenistični stroki zanimiv tudi za druge kulturološke in literarne raziskovalce, kot tudi za zgodovinarje, saj osvetljuje dele življenja pomembnih posameznikov ter odkriva prah iz pozabljenih arhivov. Ob zgodovinskem pregledu stikov med obema narodoma zbornik obenem deluje sodobno, saj ravno ob ozaveščanju preteklosti ponuja rešitve težavam, ki jih slovenistična stroka srečuje danes, pri tem pa poudarja pomembno vez dveh sorodnih narodov – njuno oziranje drug k drugemu, ki v sodelovanju in analizi svojih metod in spoznanj odkrivata nova prelomna spoznanja, kar bo nedvomno dobro sprejel tako češki kot slovenski bralec.

Aljaž Koprivnikar

*Filozofska fakulteta
Karlove univerze v Pragi
aljaz.svit@gmail.com*